

Dr. sc. Zlata Đurđević*

HOMMAGE: DAVOR KRAPAC (1947.-2016.)

I.

Dana 2. studenog 2016. u 70. godini života zauvijek nas je napustio akademik Davor Krapac, dugogodišnji profesor Pravnog fakulteta u Zagreb i bard hrvatske kaznenopravne misli. Akademik Krapac postigao je sve što se nalazi na hrvatskom pravnom horizontu: bio je redoviti profesor prava, predstojnik Katedre za kazneno procesno pravo, dekan Pravnog fakulteta u Zagrebu, ustavni sudac, član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, autor antologijskih djela iz kaznenopravne znanosti, vrstan pravni pedagog i međunarodno priznat znanstvenik. Otišao je u akademskoj godini u kojoj smo mu trebali odati počast prilikom umirovljenja, nakon 43 godine rada na Pravnom fakultetu u Zagrebu, uključujući i razdoblje ustavnog sudovanja, u kojem je ostao znanstveno i nastavno naš aktivni vanjski suradnik, godinama svakodnevno dolazeći u popodnevnim satima na svoju Katedru. Njegovim preranim odlaskom ugasnula je intelektualna zvijezda za generacije naših studenata, sudaca, državnih odvjetnika, odvjetnika, kriminalista, profesora, pravnika i političara. Bio je čovjek iznimnog intelekta, profesor s karizmatičnim autoritetom, najplodniji suvremeni hrvatski pravni pisac, simbol uspjeha postignutog samoprijegornim radom, gospodin s besprijekornim stilom i istaknutim individualizmom. Svoj je život posvetio napretku hrvatskog prava, pravne znanosti, pravnog obrazovanja i društva u cjelini, i pri tome ostvario teorijska, institucionalna, zakonodavna i pravno-praktična postignuća kojima je trajno zadužio cijelu pravnu struku, pravosuđe i akademsku zajednicu.

U ovom kratkom hommageu nije moguće prikazati sve bogatstvo sadržaja literarnog stvaralaštva i profesionalnih uspjeha akademika Krapca iz pera jedne autorice. Taj pothvat tek stoji pred grupom njegovih prijatelja, kolega i učenika, koji su bili prisutni u različitim fazama njegove profesionalne karijere te su čitali i proučavali njegova djela i koji će moći osvjetliti različite aspekte njegova golemog doprinosa u razvoju hrvatskog kaznenog, međunarodnog i ustavnog prava.

* Dr. sc. Zlata Đurđević, redovita profesorica na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu

II.

Davor Krapac rođen je 31. kolovoza 1947. u Zagrebu. Nakon završenog Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 1971. godine iste se godine zaposlio u odvjetničkom uredu i upisao Poslijediplomski studij iz krivičnopravnih znanosti. Godina 1973. bila je vrlo uspješna za mladog poslijediplomca Krapca te je otkrila njegov ogromni intelektualni potencijal i radni entuzijizam. U toj je godini uspio magistrirati na temu “Cestovna prometna delinkvencija stranaca”, položiti pravosudni ispit te objaviti dva znanstvena rada u časopisima Naša zakonitost i Odvjetnik. Na poziv profesora Vladimira Bayera odlučio se za akademsku karijeru te je te iste 1973. godine izabran za asistenta na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu. Davor Krapac izraštao je u raskošnom kaznenoprocenom svijetu akademika Vladimira Bayera. Bayerov znanstveni opus bio je plodno i bogato tlo za razvoj mladog znanstvenika, ali i velika obveza i odgovornost za nasljednike. Od samog početka karijera Davora Krapca strelovito je napredovala; nakon obrane doktorske disertacije na temu “Neposredni i posredni dokazi u kaznenom postupku” 1980. godine izabran je za docenta 1981. godine, za redovitog profesora 1987. godine, a u 52. godini života dosegao je posljednju znanstveno-nastavnu stepenicu izborom od strane Senata Sveučilišta u Zagrebu za redovitog profesora u trajnom zvanju. Hrvatski ga je sabor 2007. godine izabrao za suca Ustavnog suda Republike Hrvatske. Za svoja znanstvena djela nagrađen je nizom nagrada, a krunsko priznanje ostvario je izborom za redovitog člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 2012. godine. Nakon isteka mandata u Ustavnom sudu početkom 2016. godine vratio se u radni odnos u svoju matičnu kuću Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Od početka je profesionalni put Davora Krapca bio ispunjen intenzivnim i kontinuiranim znanstvenim radom, koji će u sljedeća četiri desetljeća rezultirati opusom dovoljnim da ispuni višestruke osobne znanstvene bibliografije. Objavio je 17 knjiga, od kojih 11 kao samostalan autor, više od 130 znanstvenih radova i stotine drugih publikacija, poput komentara sudske prakse, prikaza znanstvenih skupova, povijesnih pregleda (npr. 50 godina Poslijediplomskih studija iz kaznenopravnih znanosti na PFZ-u), rasprava, nekrologa (Peter Kobe, Vladimir Bayer, Nikola Tintić), desetke vrsnih uvodnih riječi u časopisima i knjigama te brojne druge priloge, koji su ga prometnuli u prvorazrednog kroničara hrvatske kaznenopravne kulture. Njegovi prijevodi niza radova istaknutih suvremenih kaznenopravnih teoretičara (Weigenda, Schicka, Cudahyja, Damaške, Zupančiča, Herrmanna, Ambosa i Ruegenberga) tijekom 1990-ih godina dokazuju posvećenost prosvjetiteljskoj misiji koju je obavljao za hrvatsku kaznenopravnu struku.

Primarna usmjerenost na razvoj i problematiku unutarnjeg prava nije ga odvojila od međunarodne scene. Profesor Krapac bio je poliglot koji je objavio više od trideset radova na engleskom, njemačkom, francuskom i slovenskom jeziku u časopisima raznih europskih država. Bio je ponosni humboldtovac te je surađivao s nizom najvažnijih inozemnih i međunarodnih kaznenopravnih institucija i organizacija, poput Instituta za strano i međunarodno kazneno pravo Max Planck u Freiburgu, za koji je zajedno s profesorom Petrom Novoselcem godinama izrađivao kaznenopravna nacionalna izvješća. Održao je niz glavnih i nacionalnih referata na mnogobrojnim međunarodnim konferencijama te je predavao i na inozemnim sveučilištima u Mariboru, Ljubljani, Sarajevu, Grazu i Budimpešti. Bio je aktivan na više kongresa i kolokvija Međunarodnog udruženja za kazneno pravo (AIDP) te je osobno zaslužan za osnutak hrvatske nacionalne grupe AIDP-a i za intenzivnu uključenost hrvatskih eksperata u tijela i rad tog najvažnijeg kaznenopravnog međunarodnog udruženja. Uključio je Hrvatsku i u rad europskih kaznenopravnih udruga utemeljivši Hrvatsku udругu za europsko kazneno pravo. Posebno treba istaknuti njegovo dugogodišnje prijateljstvo i znanstvenu suradnju sa svojim prethodnikom na Katedri Mirjanom Damaškom, koji je otišao godinu dana prije dolaska asistenta Krapca te postao sterling profesorom na američkom Sveučilištu Yale. Zaslugom profesora Krapca taj znanstvenik svjetskog značaja i ugleda nakon više od dvadeset godina ponovno je kontinuirano objavljivao radove u Hrvatskoj te držao predavanja našim poslijediplomcima i stručnoj javnosti. Odlazak profesora Krapca s izrazima poštovanja i tuge popratila su velika međunarodna imena kaznenopravne znanosti, među kojima Thomas Weigend, John Vervaele, Andre Klip, Joachim Herrmann, Gert Vermeulen, Ljubo Bavcon, Alenka Šelih, Katja Šugman, Matjaž Jagera i drugi.

III.

Djelovanje profesora Krapca u kaznenopravnom području učinilo ga je nukleusom hrvatskog kaznenopravnog razvoja i magnetom koji je okupljao cjelokupnu hrvatsku kaznenopravnu struku te ju je tri desetljeća vodio, bodrio i jačao. Uvijek je vidio jasnije i dalje te imao nepresušnu energiju, čvrstu volju i golemo znanje da ostvari svoje zamisli i pokrene nove oblike pravnog djelovanja. Kada su nakon raspada bivše države nestale formalne akademske i stručne strukture u okvirima kojih se razvijala kaznenopravna teorija i praksa, profesor Krapac utemeljio je nove, stvorivši dva stupa hrvatske pravne kulture i kaznene struke: Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu i Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. Udruženje je od osnivanja 1991. godine za vrijeme njegova predsjednikovanja do 2007. izraslo u najvažniju kaznenopravnu aso-

cijaciju stručnjaka iz akademije i prakse. Neumorno se posvećujući svojem projektu, organizirao je redovita godišnja savjetovanja, sastavljao s Upravnim odborom program, redovito autorizirao naslove, otvarao savjetovanja aktualnim i autentičnim uvodnim govorima na najvišoj razini, predsjedao i vješto moderirao diskusije te postavio i održavao vrlo visoke intelektualne i etičke standarde. Uz to što je imao ulogu organizatora i voditelja, bio je istovremeno i glavni izvjestitelj na nizu savjetovanja, što je izniman podvig.

Profesor Krapac jedan je od hrvatskih znanstvenika s najvećim zaslugama na području uredništva časopisa i knjiga, za što je dobio i priznanje 2012 godine. Njegova urednička djelatnost uključivala je uređivanje časopisa, zbornika radova i pravnu biblioteku. Jedno je od najvažnijih postignuća profesora Krapca Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, jedini pravni časopis specijaliziran za kazneno pravo u Hrvatskoj. Nakon 22 godine uređivanja Ljetopisa iza glavnog urednika Krapca ostala su 42 sveska i više od 400 radova, koji predstavljaju bogatu pravnu biblioteku te nepresušan izvor proučavanju povijesti, teorije i prakse za hrvatske krivičare. Kroz više od dva desetljeća izlaza Ljetopis je bio ne samo javna tribina na kojoj su se susretali teoretičari i praktičari, pravosudni djelatnici i profesori, nego i motor razvoja i reformiranja hrvatskog kaznenog zakonodavstva i prakse, izvor obrazovanja o kaznenopravnim temama, kao i prostor za objavljivanje znanstvenih i stručnih radova, što je hrvatskim kaznenopravnim znanstvenicima omogućilo napredovanje u znanstveno-nastavnim zvanjima. Iako su u tom pothvatu sudjelovali mnogi, očinski je doprinos profesora Krapca neupitan. Kontinuirano objavljivanje i impresivan ukupni rezultat pokazuju odlučnost, mudrost i providnost glavnog urednika, koji je znao prije više od dva desetljeća postaviti čvrste temelje, jasnu strukturu i odgovarajući profil kaznenopravnog časopisa. Osnivanjem Udruženja i Ljetopisa stvorio je infrastrukturu hrvatske kaznenopravne struke izvan državnih institucija te dugoročne platforme za razvoj kaznenopravnih stručnjaka svih profila, od znanstvenika do sudskih i pravosudnih djelatnika.

IV.

O značaju radova akademika Krapca puno otkriva činjenica da njegov znanstveni opus predstavlja znatan dio hrvatske teorije kaznenog procesnog prava, prava o međunarodnoj kaznenopravnoj pomoći, međunarodnog kaznenog prava i ustavnog prava. Uz više od 60 radova iz temeljnih kaznenoprocesnih tema, autor je knjige “Neposredni i posredni dokazi u kaznenom postupku”, a njegov je magnum opus sveučilišni udžbenik „Kazneno procesno pravo: institucije“, danas najvrednija knjiga iz teorije kaznenog procesnog prava, u kojoj je bitno osuvremenio, nadopunio i doradio Bayerovu kaznenoprocesnu

teoriju. U njoj je, koristeći povijesnu i poredbenu metodu, iznio glavne teorijske probleme suvremenog kaznenog procesnog prava i uspješno ih ilustrirao judikaturom Europskog suda za ljudska prava i domaćih sudova. Redovito je pripremao izdanja Zakona o kaznenom postupku s obrazloženjima pojedinih članaka, koja zbog visoke profesionalne etike nije nazivao komentarom, nego bilješkama, iako se u kasnijim izdanjima radilo o komentaru. Međunarodna kaznenopravna pomoć tematika je kojom se bavio doslovno cijeli radni vijek, napisavši prvi rad odmah po završetku fakulteta, nastavljajući kroz godine s velikim brojem radova na temu raznih oblika pravne pomoći u kaznenim stvarima te kulminirajući 2004. godine objavom monumentalne knjige s bogatom teorijom međunarodne kaznenopravne pomoći, komentarom Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima i zbirkom međunarodnih ugovora. Razvoj međunarodnog kaznenog sudovanja vezanog uz bivšu Jugoslaviju, a poslije za stvaranje stalnog međunarodnog kaznenog suda, znanstveno je pratio i analizirao od početka, objavivši nekoliko knjiga i niz radova. Svoj ugled i stručnost u tom području dokazao je i na praktičnom planu kada je s profesorom Mirjanom Damaškom nastupao kao *amicus curiae* 2004. godine pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju. Slijedeći tradiciju svojeg učitelja akademika Vladimira Bayera, nastavio je razvijati kaznenopravnu povijest, *inter alia*, objavivši knjigu “Engleski kazneni postupak”, poučavajući je na nastavi poslijediplomskog studija iz kaznenopravnih znanosti te kontinuirano potičući izradu i objavu povijesnih radova niza mlađih kolega. U zadnjem desetljeću, nakon odlaska na Ustavni sud, zdušno se okrenuo izučavanju ustavnog prava i kroz nekoliko je godina objavio niz članaka i knjigu o postupku pred Ustavnim sudom.

Opravdano se može postaviti teza da je njegova produkcija bila tako opsežna da se postavljalo pitanje mogućnosti njezine odgovarajuće akademske i stručne apsorpcije u hrvatskom pravnom prostoru. Za demistificiranje tako velebnog znanstvenog opusa potrebno je stvoriti misaonu sliku čovjeka koji svakodnevno radi za svojim stolom u radnoj oazi svojeg ureda, dolazeći oko 11 sati ujutro i odlazeći u kasne večernje sate, nakon čega bi portir zaključavao zgradu Sveučilišta u Zagrebu.

V.

Moto profesora Krapca sažet je u znamenitoj izreci Winstona Churchilla, koju je posebno cijenio: „Raspoloženje i temperament javnosti u pogledu postupanja prema kriminalitetu i počiniteljima jedan su od nepogrešivih testova civilizacijskog doseg a svake zemlje“ (*The mood and temper of the public in regard to the treatment of crime and criminals is one of the most unfailing*

tests of the civilisation of any country). Vođen idejom pridruživanja Hrvatske demokratskoj i legalističkoj europskoj civilizaciji, profesor Krapac trajno se borio protiv neograničene i arbitrarne državne moći kroz kaznenopravni sustav, neumorno ponavljajući zahtjev za određivanjem preciznih i čvrstih granica represivnim ovlastima državnih tijela, koja ne smiju ograničiti ljudska prava i slobode više nego što je to “nužno u najmanjoj mjeri”. Bio je u zenitu životnog i radnog napona kada je Hrvatska prelazila iz autokratskog u demokratski politički sustav te je odigrao ključnu ulogu u transformaciji kaznenog postupka jednopartijske države u kazneni postupak države ustavne demokracije i vladavine prava. Jugoslavenski kazneni postupak bio je formalno i nomotehnički postupak zapadnoeuropskog tipa s procesnim načelima i oblicima koji su po formi i kvaliteti bili istovjetni postupcima u zapadnoeuropskim pravnim državama. Razlozi se nalaze u njegovu izviranju iz mješovitog tipa kaznenog postupka austrijskog Kaznenoprocusualnog reda iz 1873., u noveli jugoslavenskog ZKP-a iz 1967. godine te pripadnosti hrvatskih kaznenoprocusnih teoretičara europskoj kontinentalnoj pravnoj tradiciji, koji su u jugoslavensko kaznenoprocusno pravo i unijeli zapadnoeuropski kaznenoprocusni instrumentarij, uključujući i institute koji u nedemokratskom sustavu s jedinstvom vlasti nisu imali svoj *ratio*. Međutim, kako je svako nacionalno kaznenoprocusno pravo dio represivnog sustava vlasti i stoga primarno odraz pravno-političkog režima države, novi Ustav Republike Hrvatske iz 1990. godine zahtijevao je fundamentalnu reformu vrijednosti i načela kaznenog postupka i kaznenog pravosuđa. Država Hrvatska za provođenje tog neizmjerljivo važnog zadatka za uspješnost pravne i društvene tranzicije pouzdala se u mudrost, znanje i rad profesora Davora Krapca. On ne samo što je u hrvatsko kaznenoprocusno pravo uveo i teorijski utemeljio ishodišne institute koji su demokratizirali i liberalizirali kazneni postupak, kao što su ljudska prava, neovisnost sudstva, načelo razmjernosti, načelo javnosti, pravo na obranu, trajanje kaznenog postupka, pravični postupak i sve druge njegove sastavnice, nego je bio doslovno i njihov zakonopisac, formulirajući najveći dio zakonskih i podzakonskih propisa ključnih za oblikovanje kaznenog postupka i organizaciju pravosuđa.

Iako je pojam konstitucionalizacije kaznenog procesnog prava u Republici Hrvatskoj ustavni sudac i akademik Krapac teorijski razradio u istoimenom znanstvenom radu iz 2011., retrospektivni pogled otkriva da je njezinu provođenju posvetio svoj cjelokupni radni vijek. Moguće je razlikovati tri faze njegova djelovanja na konstitucionalizaciji hrvatskog kaznenog postupka i pravosuđa. Prva je započela radovima o zaštiti ljudskih prava u kaznenom postupku još u socijalističkoj Jugoslaviji (primjerice 1973. i 1980.), a kulminirala je sveobuhvatnim radom objavljenim u praskozorje demokratskih promjena 1989. godine naslovljenim “Osnovna prava čovjeka i građanina i načela krivičnog postupka”. U drugoj fazi, u 1990-im godinama, u velikom broju radova

teorijski razvija pojedine elemente pravičnog postupka sukladno praksi Europskog suda za ljudska prava i integralno ih ugrađuje u suvremenu hrvatsku teoriju kaznenog procesnog prava kroz nekoliko izdanja svojeg udžbenika. To razdoblje počinje kao član Ustavne komisije Sabora, koja je pripremila tekst Ustava Republike Hrvatske od 22. prosinca 1990., te nastavlja kao stalni savjetnik Ministarstva pravosuđa, koji kroz dva desetljeća predvodi brojne zakonodavne reforme ispisujući odredbe zakona o kaznenom postupku, državnom odvjetništvu, USKOK-u, policiji, zaštiti svjedoka, izvršenju kazne zatvora, o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima i dr. Treću fazu konstitucionalizacije ispisuje ustavni sudac i akademik Davor Krapac, koji razvija ustavno kazneno procesno pravo kroz obrazloženja presuda Ustavnog suda, s kulminacijom u prijelomnoj presudi iz srpnja 2012. kojom je ukinut velik dio Zakona o kaznenom postupku. Kroz četiri godine intenzivno djeluje u tijelima i aktivnostima Akademije, pišući radove, razvijajući širu ustavnopravnu diskusiju i upozoravajući na akutne probleme hrvatskog pravosuđa.

VI.

Akademski građanin Davor Krapac, svjestan važnosti kritičke pravne misli i kritičkog pravnog diskursa za vladavinu prava te razvoj pravne teorije i pravne prakse, poticao je raspravu i argumentirano sučeljavanje na svim razinama, na seminaru iz kaznenog procesnog prava, na svojoj Katedri, na skupovima strukovnih udruženja, u stručnim časopisima. Nebrojeno je puta u svojim pisanim radovima te službenim i javnim istupima upozoravao na nezakonitosti i nestručnosti tijela vlasti. Tako se kao član Državnog sudbenog vijeća suprotstavljao njegovu tadašnjem predsjedniku tvrdeći da praksa toga tijela krši elementarna pravna načela, primjenjuje nejasne i netransparentne kriterije pri izboru sudaca, te se zalagao za ukidanje disciplinske osude u predmetu Olujić, koja je presudom Europskog suda za ljudska prava zabilježena kao jedna od najtežih povreda vladavine prava u Republici Hrvatskoj; kontinuirano je upozoravao, osobito u uvodnim riječima Ljetopisa, na višestruke pokušaje instrumentalizacije kaznenog prava od strane političke vlasti uvođenjem inkriminacija u “gotovo nagonskom refleksu na trenutačne političke probleme”, na *ad hoc* odlučivanje o strateškim pitanjima reforme kaznenog zakonodavstva “na razini malih stručnih grupa i singularnih odluka pojedinih ministara koji se rukovode kratkoročnim, političkim interesima vladajućih”, na višestruke pogreške mladog zakonopisca dok je “vozio u petoj brzini”, govorio je da “sjaj zakonodavčeva čelika u borbi protiv kriminala potamnjuje sve veći broj slučajeva Europskog suda za ljudska prava”; kao ustavni sudac kritizirao je Ustavni sud zbog “grijeha” koje je u njegovu postupanju utvrdio Europski sud za

ljudska prava u svojim presudama. U zadnjim godinama ustvrdio je da je sve sigurniji da se svaka generacija ponovno mora izboriti za svoja prava.

VII.

Pokretanje i uređivanje kaznenopravno-kriminološke biblioteke Vladimir Bayer, koja je omogućila izdavanje magistarskih i doktorskih radova 20-ak mladih hrvatskih znanstvenika, te iniciranje Zagrebačke pravne revije s ciljem stvaranja elektroničkog časopisa za objavljivanje radova studenata poslijediplomskih studija dio je njegove kontinuirane brige za studente, doktorande i mlađe kolege. Bio je učitelj u iskonskom smislu, prosvjetiteljski je prenosio znanje, otvarao nove vidike, nesebično poticao na izazove te nadasve poštivao akademske slobode. Kao dugogodišnji predstojnik izgradio je jaku Katedru za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu vodeći se težnjom prema profesionalnom elitizmu i izvrsnosti te ljubavlju i brigom za njezine članove. S jedne strane vodio ih je sigurnom rukom, usmjeravao i poticao na putu intelektualnog istraživanja, a s druge im je pružao mogućnost za nesmetani i autonomni profesionalni razvoj odgurujući ih u svijet i prepuštajući ih vlastitom snalaženju, odlučivanju i životnim iskušenjima. Pokazivao je velik interes za ljude s kojima je radio, volio se sa njima družiti, izmjenjivati misli i riječi. Njegovao je životna prijateljstva, pisao pisma i redovito čestitao godišnjice i blagdane. Osobno sam ponosna i osjećam se privilegiranom što je bio moj učitelj, mentor, kolega i prijatelj. Između brojnih drugih znanja i vještina koje mi je prenio, naučio me i tajnama uredničkog posla, za koji je mudro, temeljem dugoročnog iskustva govorio da je “kruh sa sedam kora”. Ostavio je iza sebe bogatstvo u znanstvenom, pravnom i društvenom smislu, koje će nam uvijek biti dostupno. No zauvijek će nam nedostajati njegova mudra riječ vodi-lja, intelektualno izazovne duge rasprave uz kavu, topli prijateljski razgovori, doticaj sa živom riječi istinskog znanstvenika i svestranog erudita, izloženost njegovu oštromnom humoru i pronicljivom pogledu te treptaj njegova brka koji otkriva zadovoljni smiješak. Uredništvo se ovim brojem Ljetopisa oprašta od svojeg glavnog urednika akademika Davora Krapca i poručuje: *Acta est fabula, plaudite!*